

ТЕМА 4

СИСТЕМА СПЕЦСЛУЖБ УКРАЇНИ

ПЛАН:

01 СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ

02 СИСТЕМА СПЕЦСЛУЖБ УКРАЇНИ:
ОСНОВНІ ВІДОМСТВА ТА ЇХ ФУНКЦІЇ

03 ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА
УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ

04 ПРАВОВА БАЗА ДІЯЛЬНОСТІ
ТА МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ

05 РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ У КОНТЕКСТІ
ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ТА РОСІЙСЬКОГО
ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ 2022 РОКУ

1. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ

Спеціальні служби – ключовий елемент національної безпеки України. Вони виконують широкий спектр завдань: від контррозвідувальної та антитерористичної діяльності всередині країни до військової й зовнішньої розвідки, захисту критичної інфраструктури й інформаційної безпеки.

Особливості їхнього розвитку та функціонування значною мірою визначаються історичною спадщиною, правовою реформою після 1991 р. та викликами, що виникли після анексії Криму (2014 р.) і повномасштабного вторгнення РФ (2022 р.).

Особливості становлення спецслужб України:

1) **Радянська спадщина (до 1991)**. Передумови сучасних спецслужб закладені у системі КДБ УРСР та військових розвідувальних органів СРСР; після проголошення незалежності 1991 р. в Україні відбувалося декілька етапів формування національних органів безпеки й розвідки.

2) **Формування національних органів (1991–2004)**. Створення Служби безпеки України (СБУ) на базі низки радянських силових підрозділів; формування військової розвідки (поступове відокремлення від радянської ГРУ в 1992 р.) та пізніше — Служби зовнішньої розвідки (СЗРУ). Законодавча база формувалась фрагментарно, усе це супроводжувалось інституційними слабкостями та необхідністю реформ.

3) **Реформи після 2014 року**. Анексія Криму й початок великої гібридної агресії РФ вказали на потребу ґрунтовних змін: підвищення рольової спеціалізації (виділення окремих функцій між відомствами), покращення міжвідомчої координації, розвиток кіберзахисту й модернізація Сил безпеки. Законодавчі зміни (зокрема «Закон про розвідку» 2020 р. та інші акти) стали спробою перегрупувати повноваження.

2. СИСТЕМА СПЕЦСЛУЖБ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ВІДОМСТВА ТА ЇХ ФУНКЦІЇ

Основними державними органами, які виконують розвідувальні, контррозвідувальні чи суміжні спеціальні функції є наступні:

1. **Служба безпеки України (СБУ);**
2. **Головне управління розвідки Міністерства оборони України (ГУР);**
3. **Служба зовнішньої розвідки України (СЗРУ);**
4. **Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації (Держспецзв'язку);**
5. **Інші структури з розвідувальним застосуванням:** Державна прикордонна служба, Національна поліція, Держслужба з надзвичайних ситуацій, органи фінансового моніторингу – мають свої аналітичні й оперативні підрозділи, що збирають інформацію в межах своїх компетенцій та передають її до центральних органів. Крім того, існують тимчасові та міжвідомчі центри координації.

(Цей перелік не включає всі підрозділи й міжвідомчі органи, але фокусується на ключових держструктурах, які виконують «спеціальні» функції в інтересах безпеки держави).

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ВАША БЕЗПЕКА - НАША ТУРБОТА

1. Служба безпеки України (СБУ)

Функції:

- 1) головний орган внутрішньої безпеки та контррозвідки;
- 2) протидія тероризму;
- 3) захист державних таємниць;
- 4) боротьба з диверсіями, корупцією у сфері нацбезпеки;
- 5) участь у контррозвідувальній роботі під час війни;
- 6) співпраця з іншими відомствами.

2. Головне управління розвідки Міністерства оборони України (ГУР / Defence Intelligence of Ukraine)

Функції:

- 1) військова/оперативна розвідка, збір та аналіз даних про військові загрози, розвідувально-оперативна підтримка ЗСУ;
- 2) виконання спеціальних воєнних заходів за рішенням керівництва держави.

ГУР відіграло й продовжує відігравати ключову роль під час російсько-української війни.

3. Служба зовнішньої розвідки України (СЗРУ)

Функції:

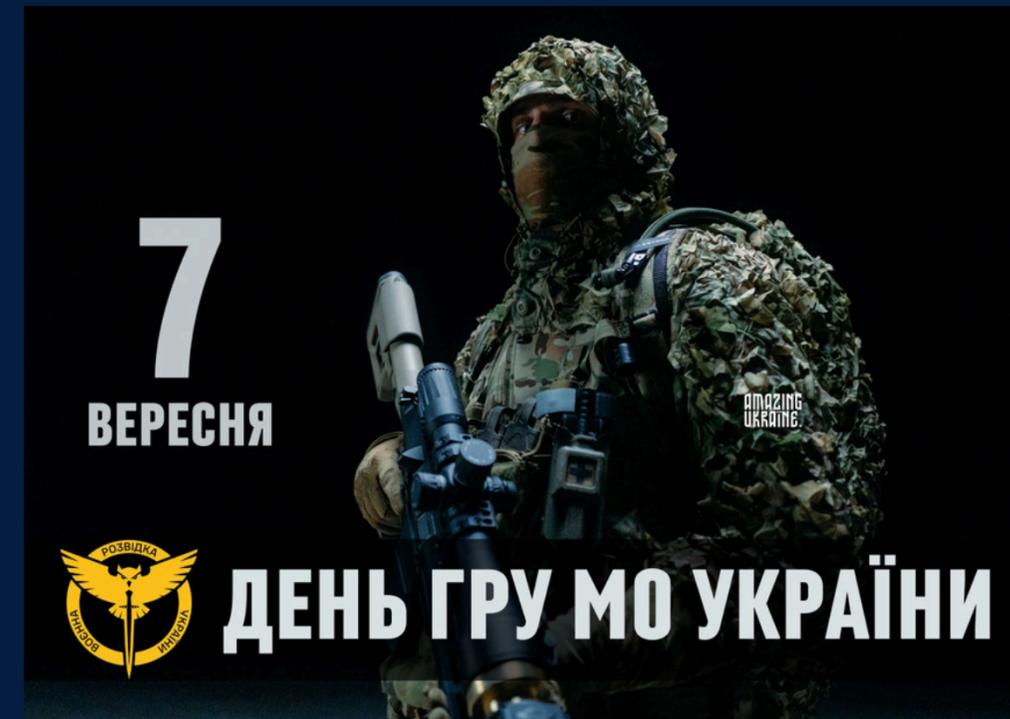
- 1) зовнішня розвідка в інтересах держави (політика, економіка, військова і технічна інформація за кордоном),
- 2) захист інтересів України за кордоном,
- 3) розвідувальна аналітика для Президента та керівництва держави.

4. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації (Держспецзв'язку, SSSCIP)

Функції:

- 1) технічний захист комунікацій державних органів,
- 2) криптозахист,
- 3) урядовий зв'язок,
- 4) координація кіберзахисту критичної інфраструктури,
- 5) підтримка захищених каналів зв'язку під час воєнного стану.

3. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ

3.1. Служба безпеки України (СБУ)

Структура:

центральний апарат (керівництво та департаменти: контррозвідка, боротьба з тероризмом, боротьба з корупцією у критичній інфраструктурі, служба захисту державної таємниці, кіберпідрозділи),

регіональні управління по областях і відділи при оборонних чи економічних суб'єктах.

СБУ підпорядкована Президенту України (законодавчо) і має власні оперативні підрозділи для спецоперацій.

Василь МАЛЮК
Голова СБУ
(з 18 липня 2022)

3.2. Головне управління розвідки (ГУР)

Структура:

департаменти/відділи військової розвідки (оперативного, технічного, військово-технічного аналізу),

аналітичні підрозділи,

підготовка агентури,

радіоелектронна розвідка у кооперації з іншими підрозділами ЗСУ.

Керівник (директор) підпорядкований Міністру оборони і координується з Генштабом.

Кирило БУДАНОВ
Керівник ГУР МОУ
(з 5 серпня 2020)

Олег ІВАЩЕНКО
Керівник СЗРУ
(з 26 березня 2024)

3.3. Служба зовнішньої розвідки України (СЗРУ)

Структура:

департаменти зовнішньої розвідки (HUMINT, аналітика, обробка інформації), забезпечення діяльності представництв за кордоном тощо.

Безпосередньо підпорядкована Президенту.

У лютому 2004 року на базі двох підрозділів – Головного управління розвідки та радіоелектронної розвідки – створили Департамент розвідки СБУ. Згодом саме на його основі була сформована Служба зовнішньої розвідки України. 14 жовтня 2004 року Президент України Л.Кучма підписав Указ про створення Служби як окремого органу. 1 грудня 2005 року Верховна Рада ухвалила відповідний закон.

HUMINT (Human Intelligence), або людський інтелект, це збір розвідувальної інформації за допомогою людських джерел шляхом прямого контакту, що включає діяльність шпигунів, інформаторів, допити та інтерв'ю. Цей метод використовується у розвідці, правоохоронних органах, журналістиці та бізнес-безпеці для отримання даних про потенційні загрози та вразливості, а також для збору інсайтів через соціальну інженерію.

3.4. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України – Держспецзв'язку

Структура:

центри технічного захисту інформації,
центр кібероборони,
служба урядового зв'язку,
відділи сертифікації захисту інформації для держорганів.

Після 2014–2022 років посилено розвиток кіберзахисту та міжвідомчої координації.

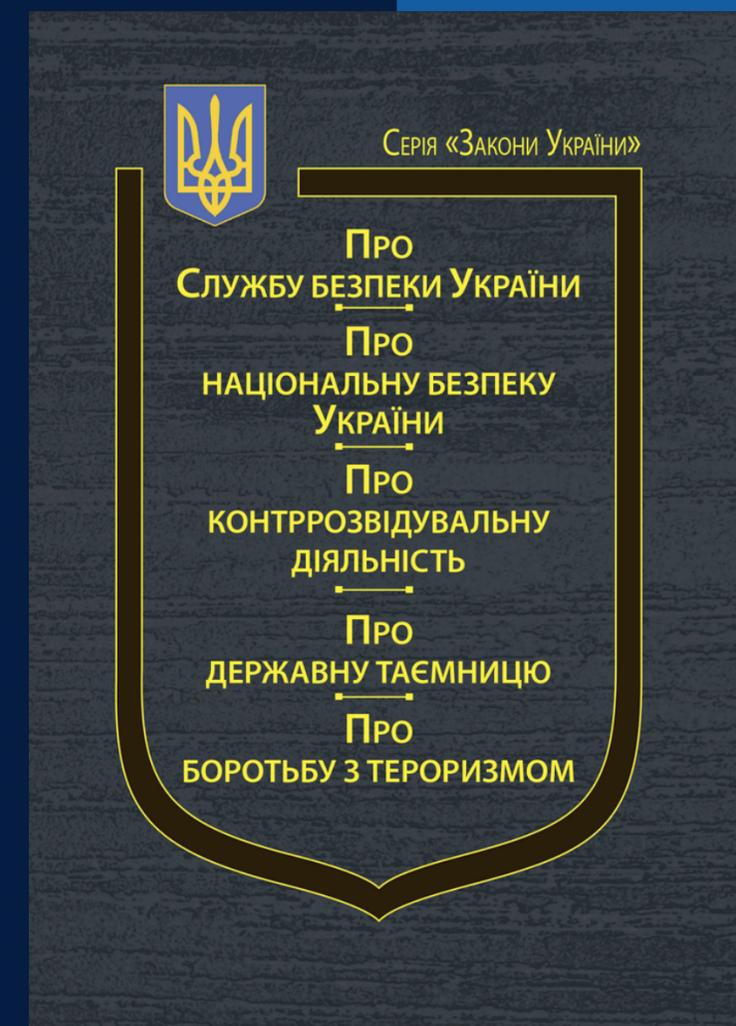
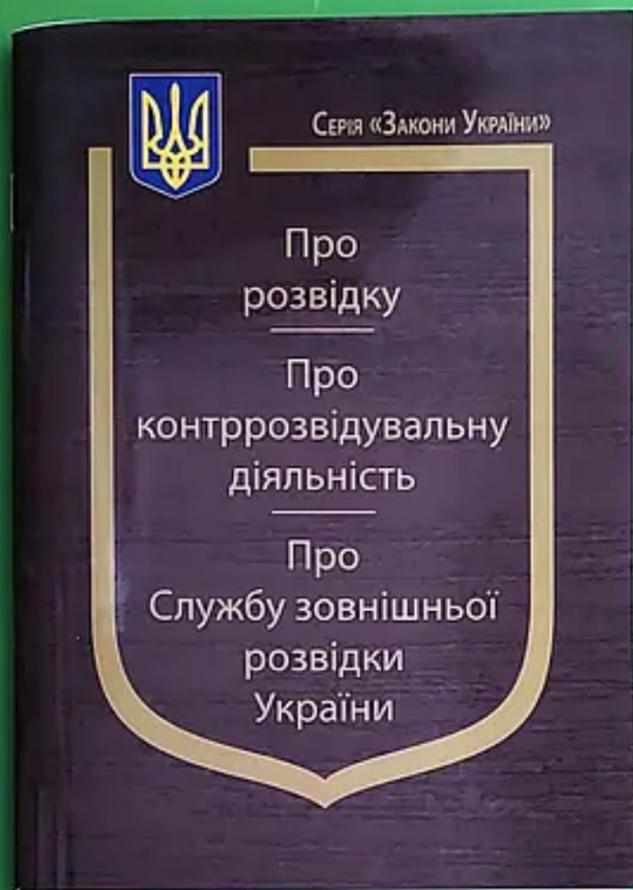

Олександр ПОТІЙ
Керівник Держспецзв'язку
(з 5 серпня 2020)

4. ПРАВОВА БАЗА ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ

4.1. Законодавство:

- 1) Закон України «Про Службу безпеки України» (№ 2229–XII від 25.03.1992) – регламентує діяльність СБУ
- 2) Закон України «Про розвідку» (17.09.2020, № 912–IX) – унормував повноваження розвідувальних органів, розподіл функцій між службами та базові засади цивільного контролю.
- 3) Нормативні акти щодо Держспецзв'язку, законодавство про захист інформації та національну безпеку (численні постанови і декрети).

4.2. Механізми контролю

Парламентський контроль: Верховна Рада (через спеціальні комітети та тимчасові слідчі комісії) має повноваження контролювати діяльність служб; проте реальна ефективність такого контролю залежить від політичної волі, доступності інформації та процедур.

Президентський контроль: частина спецслужб підпорядкована Президенту або взаємодіє напряду з Президентською адміністрацією (особливо СБУ і СЗРУ), що створює центр впливу у виконавчій гілці влади.

Судова та незалежна перевірка: існують окремі механізми звернення до суду, омбудсмена, контролю доступу до публічної інформації; міжнародні організації й НУО також здійснюють моніторинг прав людини. Однак під час воєнного стану й у ситуаціях, пов'язаних з державною таємницею, доступ до інформації звужений.

5. РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ У КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ТА РОСІЙСЬКОГО ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ 2022 РОКУ

1. Перехід до високої інтенсивності діяльності.

Від 2014 до 2025 року українські спецслужби (особливо ГУР і СБУ) значно активізували зовнішні та внутрішні операції — від протидії російській агентурі й дезінформації до активної підтримки оборони в зоні бойових дій.

Розвідка відіграє ключову роль у виявленні мобільних ворожих формувань, плануванні контрнаступів, забезпеченні інформації керівництва держави.

2. Кіберфронт. Держспецзв'язку, СБУ та інші відомства значно розширили можливості кіберзахисту й відбиття атак; значні уроки щодо оборони інформаційних систем були зафіксовані у звітах і аналітиці (зокрема, щодо потреби міжнародної кооперації і стандартизованих процедур реагування).

РОЗВІДКА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Головні пріоритети співпраці розвідувальних служб України з іноземними партнерами:

Протидія деструктивній зовнішній політиці Росії.

Протидія міжнародному тероризму.

Забезпечення енергетичної безпеки країни та Європи.

Боротьба з транснаціональною організованою злочинністю.

3. Міжнародна співпраця.

Українські служби активно співпрацюють зі службами країн-партнерів (НАТО-партнери, розвідувальні обміни), що посилює їхню аналітичну спроможність і оперативні можливості. Це – фактор, що суттєво змінив можливості протидії Росії.

6. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦСЛУЖБ УКРАЇНИ

1) Підзвітність та прозорість: хоча нормативно визначені механізми контролю існують, на практиці ефективність парламентського та громадянського нагляду часто обмежена — особливо в умовах воєнного стану та високої секретності операцій. Це створює ризики зловживань та зниження довіри суспільства.

2) Професіоналізація й кадри: після 2014 та 2022 значна частина персоналу переформатована під виклики війни, водночас зростає потреба в сучасній підготовці (кіберфахівці, аналітики, офіцери операцій). Збереження якісного людського капіталу і політика добору — ключове завдання.

3) Технічні й ресурсні обмеження: потреба в модернізації технічних засобів, аналітичних платформ, SIGINT/ELINT-можливостей та уніфікованих баз даних; міжнародна допомога значною мірою покриває ці прогалини, але потрібні довгострокові інвестиції.

4) Права людини й законність операцій: виклики у дотриманні прав людини під час оперативних дій; необхідність гарантувати законність заходів (судові рішення, чіткі процедури застосування спецзасобів). Наукові та правозахисні доповіді наголошують на потребі посилення правових гарантій.

5) Координація між відомствами: міжвідомча координація покращилась, але залишаються проблеми з обміну інформацією, уніфікації процедур та спільного планування операцій. Закон «Про розвідку» 2020 р. покликаний частково вирішити це, але практична імплементація – складне завдання.

**Рекомендації (короткострокові та середньострокові)
щодо посилення ефективності спецслужб
при одночасному збереженні правових гарантій.**

1. Посилення механізмів прозорого нагляду

Розвинути парламентські інструменти (спеціальні комісії з чіткими процедурними правами доступу до таємної інформації під захищеними умовами).

Запровадити незалежні аудити операційної діяльності (за винятком виключно секретних операцій), з публічними звітами про загальні тенденції.

2. Юридичні гарантії та стандарти для операцій

Уніфікувати процедури застосування оперативно-технічних засобів (ОТС), визначити чіткі підстави та судову процедуру для їхнього застосування.

Забезпечити обов'язкове внутрішнє розслідування порушень і механізми притягнення до відповідальності.

3. Інвестиції в людський капітал та технології

Довгострокові програми підготовки аналітиків, кіберфахівців, перекваліфікація військових розвідників у цивільні ролі там, де потрібно; партнерства з університетами.

Закупівлі й розвиток SIGINT/ELINT, аналітичних платформ та захищених комунікацій з паралельним розвитком кіберзахисту.

4. Посилення міжвідомчої координації

Єдиний координаційний хаб при Раді національної безпеки і оборони (РНБО) або чітко визначений механізм оперативних обмінів інформацією між СБУ, ГУР, СЗРУ, Держспецзв'язку та партнерами.

Система спецслужб України пройшла довгий шлях трансформації від радянської спадщини до сучасної мультидисциплінарної структури, здатної діяти в умовах гібридної та відкритої війни.

Попри значні досягнення (особливо в оперативній та аналітичній сфері під час російсько-української війни), залишається низка викликів: контроль і прозорість, кадрове та технічне зміцнення, дотримання правових стандартів. Виконання наведених рекомендацій дозволить підвищити ефективність спецслужб без шкоди для демократичних інститутів і прав людини.

Список використаних джерел:

- Служба безпеки України (SBU) — офіційний сайт / «About». <https://ssu.gov.ua/en>. SSU
- Головне управління розвідки Міністерства оборони України (GUR / Defence Intelligence) — офіційний сайт / «About / Tasks». <https://gur.gov.ua/en.html>. gur.gov.ua
- Служба зовнішньої розвідки України (SZRU) — офіційний сайт / «About». <https://szru.gov.ua/en>. szru.gov.ua
- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (SSSCIP / Держспецзв'язку) — офіційний сайт. <https://cip.gov.ua/en>. cip.gov.ua
- «History of the Defence Intelligence of Ukraine» (офіційна сторінка ГУР). <https://gur.gov.ua/en/content/creation.html>. gur.gov.ua
- Encyclopedia of Ukraine — стаття «Security Service of Ukraine». <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CS%5CE%5CSecurityServiceofUkraine.htm>. encyclopediaofukraine.com
- Законодавство: Закон України «Про Службу безпеки України» (№ 2229–XII), текст на сайті Верховної Ради: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>. zakon.rada.gov.ua
- Закон України «Про розвідку» (2020) — огляди та правові тлумачення: <https://gur.gov.ua/en/content/legal-base.html> (перелік нормативних актів). gur.gov.ua

Список використаних джерел:

Аналітика щодо практик СБУ (ResearchGate тощо): «Activities of the Security Service of Ukraine in the context of national security», 2024.

https://www.researchgate.net/publication/381429420_Activities_of_the_Security_Service_of_Ukraine_in_the_context_of_national_security. ResearchGate

Звіт «Report on Cyber Lessons Learned during the War in Ukraine» (NSArchive / Lithuanian National Cyber Security Centre) — приклади кібер-уроків та кооперації.

<https://nsarchive.gwu.edu/media/31762/ocr>. nsarchive.gwu.edu

Правова база та збірник законів про сектор безпеки — DCAF: «Security Sector Legislation of Ukraine» (збірка).

https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Security%20Sector%20Legislation%20Ukraine%202017_eng.pdf. dcaf.ch

**Thank's For
Watching**

